

Devrimci siluetler: Lev Troçki - (Anatoli Lunaçarski)

Yazar: Anatoli Lunaçarski

Çeviri: Kenan Zorlu

Aşağıda okuyucularımızla paylaştığımız Anatoli Lunaçarski'nin denemesi, ilk kez Türkçe'ye kazandırılmıştır.

Lunaçarski kısa Troçki portresini 1918 yılının sonlarında yazdı. Bu portrenin öne çıkan önemli yanlarından birisi, 1903 ile 1917 arasında Troçki'nin Bolşevik ve Menşevik fraksiyonlar karşısındaki konumunun özgünlüğüne tanıklık eden biri tarafından kaleme alınmış olmasıdır. Tam olarak bu özgünlüğün tanıklığı yapıldığı içindir ki, söz konusu portre Stalinist bürokrasi tarafından yasaklanacaktır (zira bu tanıklık, Troçki'nin Menşevik fraksiyonla olan düşmanlığını dile getiriyordu). Lunaçarski'nin de kaydettiği üzere Lev Troçki, Rus mültecilerin yurtdışında süregelen ve bitmek bilmeyen ve kimi zamanlarda faydasız ve verimsiz olan tartışmalarına farklı bir programatik hat üzerinden yaklaşıyordu. O kendi kaderini, Rus devrimlerinin kaderine bağlamıştı. Lenin'in 1917'deki devrimin ilk dönemlerinde Petrograd Sovyeti için siyasi bir güç olacak fazla zamanı olmamıştı (çünkü parti içindeki aşamacı devrim şablonunu savunan uzlaşmacılarla büyük bir mücadele vermesi gerekmişti); bu büyük, politik olarak uzlaşmacılığa açık ve bir şekilde dengesiz bileşkeyi hem teşvik hem de kontrol etme ve Sovyetleri tüm Rusya'nın egemen organı haline getirme işi, inanılmaz yeteneğini çoktan icra etmeye başlamış olan Troçki'ye kaldı. Kasım ayında eyleme geçilecek saat geldiğinde, Devrimci Askerî Komite'nin başkanı olarak Troçki, Lenin'in yönetimi altında, iktidarın fiziksel ve politik olarak Bolşevik ele geçirilişini icra eden, fiiliyata döken kişi oldu. Operasyonu Smolni Enstitüsü'nden, günler boyunca uyumadan yönetmişti. Birkaç gün boyunca Ekim Devrimi, Troçki'nin kendisiydi. Troçki askerî literatürün sadık bir takipçisi ancak zorunlu olarak "acemi" bir

komutan olarak Kızıl Ordu'yu örgütledi ve karşısındaki "profesyonel" Beyaz generalleri ve İtilaf Devletleri'nin eğitilmiş askerî uzmanlarını, ülkenin dört bir yanına zırhlı treniyle giderek yenilgiye uğrattı. Lunaçarski'nin portresi, yeni işçi devletinin başkentine art arda Troçki'nin askerî zaferlerinin haberinin geldiği günlerde yazılmıştır. Buna rağmen Lunaçarski'nin birçok noktada Troçki'ye eleştirel yaklaşmayı sürdürmesi değerlidir. Kuzey Amerikalı komünist ve *Dünyayı Sarsan On Gün* kitabının yazarı John Reed'in "İsa'dan sonra yaşamış olan en büyük Yahudi" şeklinde tanımladığı Lev Troçki, genç işçi devletinin en saygın figürlerinden biri olmayı sürdürürken dahi, eleştiriye tamamen açık bir konumu benimsemişti.

Anatoli Lunaçarski (1875-1933): Rus Marksist, Bolşevik devrimci, 1917'de Eğitim Halk Komiseri; aynı zamanda tiyatro oyunu ve deneme yazarı. 1890'da 15 yaşındayken Marksist oldu, 1894'te RSDİP'e katıldı. 1896'da tutuklandı ve sürgüne gönderildi. 1903'teki bölünmede Bolşeviklerin tarafında kaldı. Bolşevikler kendi aralarında Lenin'in takipçileri ve Bogdanov'un takipçileri olarak bölündüklerinde Bogdanov'un safında kaldı. 1909'da Bogdanov ve Maxim Gorki'yle beraber önce Capri'de, sonra da Bologna'da bir parti okulu işletti. 1914'te I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla Lenin ve Troçki ile birlikte hareket ederek enternasyonalist bir tutum aldı ve yurtseverlere karşı mücadele etti. 1917 Şubat Devrimi'nin ardından Rusya'ya döndü. Sürgünden dönen diğer enternasyonalistlerle birlikte Troçki'nin *Mezhraiontsy* (Bölgelerarası Komite) grubuna katıldı ve bu grup da kısa bir süre sonra Bolşeviklerle birleşti. Temmuz ayında Kerenski hükümeti tarafından tutuklandı. Ekim Devrimi'nden sonra 1917 ile 1929 yılları arasında Eğitim Komiserliği görevini üstlendi. Maxim Gorki, Alexander Blok ve Maria Andreyeva ile 1919'da ünlü Bolshoi Drama Tiyatrosu'nu kurdu. Bogdanov'la birlikte Proletkült hareketinin temsilcilerindendi. Sınıflı toplum mirasları olduğu için tarihi eserlerin yok edilmesinin savunan parti içindeki bir kanada karşı bu eserlerin muhafaza edilmesini savundu. Şair Mayakovski ve dansçı Isadora Duncan gibi birçok sanatçının eserlerinin yaygınlaştırılmasında ve okullarının kurulmasında inisiyatif üstlendi. 1929'da Latin alfabesine geçişi savundu. 1930-1932 arasında Birleşmiş Milletler'de SSCB'yi temsil etti. 1933'te İspanya'ya büyükelçi olarak atandı ancak yolda öldü. 1936-1938 yıllarındaki Büyük Temizlik sırasında Komünist Parti ve Ekim Devrimi tarihlerinden ismi çıkartıldı ve kaleme almış olduğu anıların ve sanat yazılarının basımı ve okunması yasaklandı. Kızı Irina Lunaçarski 1950'ler ve 1960'lar

boyunca babasının itibarının iade edilmesi için mücadele etti. Türkçe'ye çevrilmiş bazı kitapları şunlardır: *Sanat ve Edebiyat Üzerine*, *Miras*, *Sosyalizm ve Edebiyat*, *Devrim ve Sanat*.

Troçki partimizin tarihine beklenmedik bir şekilde girdi ve girdiği andan itibaren bir deha olduğu belli etti. Benim duyduğuma göre, o sosyal demokrat eylemlerine okul sıralarında başlamış ve 18 yaşına basmadan sürgün edilmişti.

Sürgünden kaçtı. İlk olarak bölünmenin yaşandığı İkinci Parti Kongresi'ne gelerek dikkat çekti. Troçki belagati, genç bir adam için fark edilir derecede fazla olan eğitimi ve özgüveniyle herkesi şaşırttı. Onun hakkında anlatılan, muhtemelen doğru olmayan fakat karakteristik olan bir anıya göre, Vera Ivanovna Zasluch Troçki'yle tanıştıktan sonra Plekhanov'un yanında her zamanki aşırılığı ile "Bu genç adam şüphesiz ki bir dahi!" diye bağırır ve Plekhanov toplantıyı "Bu yüzden Troçki'yi asla affetmeyeceğim" diyerek terk eder. Plekhanov'un Troçki'yi sevmediği bir gerçektir fakat bunun nedeni Zasluch'in ona dahi demiş olması değil, Troçki'nin Plekhanov'a İkinci Kongre esnasında olağandışı bir hiddetle saldırması ve hakkında kaba ifadeler kullanmasıydı. Plekhanov o zamanlar kendini sosyal demokrat çevrelerde dokunulmaz majesteleri figürü olarak görüyordu. Onunla aynı fikirde olmayan dış çevre dahi ona başları eğik yaklaşıyordu ve Troçki'nin aldırmaçlığı onu kudurtmuştu. O zamanlar Troçki muhakkak ki gençlik kibri içindeydi. Gerçeği söylemek gerekirse, gençliğinden dolayı çok fazla ciddiye alınmıyordu, ama herkes hitabet yeteneğinin üstünlüğünü kabul ediyordu ve tabii onun tavuk değil, genç bir kartal olduğunu hissediyordu.

Ben onunla görece geç bir aşamada, 1905'teki Ocak olaylarından sonra tanıştım [1]. Neredendi unuttum, bir yerden Cenevre'ye geldi. Bu kargaşanın [1905] sonucu olarak çağrıldığıımız bir toplantıda konuşma yapmamız gerekiyordu. Troçki, geri kalanımızın aksine, sıra dışı bir biçimde zarif ve çok yakışıklıydı. Bu zarafet ve soğukkanlılık, karşısındaki kim olursa olsun onunla küçümseyici tavırlarla konuşma, bende hoş olmayan bir sarsıntı yarattı. Bacaklarını üst üste

atan ve toplantıda yapacağı doğaçlama konuşma için notlar alan bu genç çıtkırıldırma aşırı bir hoşnutsuzluk duydum. Ama doğrusu Troçki müthiş konuştu.

Aynı zamanda benim ilk defa Fransızca, onunsa Almanca konuştuğu uluslararası bir toplantıda da konuşma yaptı. İkimiz de yabancı dillerin engel teşkil ettiğini gördük fakat bir şekilde bu çileyi de atlattık. Daha sonra hatırlıyorum ikimiz de —ben Bolşevikler o Menşevikler adına— ortak mali birikimlerle ilgili bir kurula atandık. Troçki burada açıkça sert ve küstah bir tavır takındı.

İlk devrimden (1905) sonra Rusya'ya dönene kadar onu bir daha görmedim. 1905 devriminin gelişimi boyunca da pek görmedim. Kendini yalnızca bizden değil, Menşeviklerden de ayrı tuttu. Genelde İşçi Temsilcileri Sovyeti'nde çalışma yürüttü ve Parvus [2] ile birlikte oldukça militan, çok iyi düzenlenmiş küçük ve ucuz bir gazete çıkaran ayrı bir grup örgütledi [3].

Birinin Lenin'in huzurunda "Khrustalev'in yıldızı sönüyor ve şimdi Sovyet'teki güçlü adam Troçki" dediğini hatırlıyorum. Bunun üzerine Lenin'in yüzü bir anlığına düştü ve sonra "Eh, Troçki bunu parlak ve yorulmak bilmez çalışmasıyla hak etti" dedi.

Bütün Menşevikler arasından Troçki bize en yakın olandı. Fakat bir kere bile Menşeviklerle aramızdaki uzun yeniden birleşme tartışmalarına katıldığını hatırlamıyorum. Stockholm Kongresi'ne kadar çoktan tutuklanmıştı [4].

Tutuklandığı sırada Petersburg işçi sınıfı arasındaki popülarlığı muazzamdı ve duruşmada gösterdiği etkili ve kahramanca tavır sayesinde daha da artmıştı. İtiraf etmeliyim ki 1905-1906 yıllarında, bütün sosyal demokrat önderler arasından yalnızca Troçki, genç yaşına rağmen, en hazırlıklı olanın kendisi olduğunu kuşkusuz biçimde gösterdi. Bütün bu önderlerde bulunan bir çeşit özel mülteci yüzeyselliğiyle hemhal bakış açısı en az Troçki'de bulunuyordu ve bu, o zamanlar Lenin'i bile etkilemişti. Troçki geniş, ulus çapında siyasî bir mücadele yürütmenin gereklerini geri kalan herkesten iyi anlıyordu. Devrimden inanılmaz derecede

büyük bir şöhretle çıktı, öyle ki ne Lenin, ne de Martov'un popülaritesi bu sırada hiç artmamıştı. Plekhanov yarı Kadet eğilimlerini sergilediği için büyük güç kaybetti [5]. Böylece Troçki en ön safa geçmiş oldu.

İkinci mülteciliği sırasında Troçki Viyana'ya gitti, dolayısıyla onunla daha nadir karşılaşmaya başladım.

Stuttgart'taki uluslararası konferansta alçakgönüllüce davrandı ve bizden de aynısını bekledi, çünkü 1906'daki gerici dalga sonucunda devrim treninden atılmıştık ve dolayısıyla toplantının iradesini yönlendiremeyecektik.

Sonraları Troçki arabulucu çizgiden etkilendi ve partinin birliği fikrine kapıldı. Çeşitli üye toplantılarında bu amaç uğruna herkesten çok çaba harcamaya başladı ve Viyana'daki kendi *Pravda* gazetesinin ve kendi grubunun çalışmalarının üçte ikisini bu ümitsiz amaca ayırdı.

Ulaştığı tek başarı Merkez Komite toplantısında "tasfiyecileri" [6] partiden atmak oldu. *Vperyod* ("İleri") gazetesi taraftarlarını neredeyse kovdu ve —çok zayıf bir bağ ile de olsa — Martovcular ve Leninciler arasındaki boşluğu yamamak için zaman buldu. İşte bu toplantıda, diğer şeylerle beraber, Kamenev Troçki'nin koruyucusu olarak ortaya çıktı (Kamenev tesadüfî olarak Troçki'nin kayınbiraderiydi.) Fakat ikilinin arasında sert bir çatlak ortaya çıktı ve Kamenev çok geçmeden Paris'e döndü. Burada, Troçki'nin partiyi bırakın partinin ufak bir grubunu bile örgütlemekte çok kötü olduğunu söylemeliyim. Koşulsuz destekçisi yoktu; Parti'ye kendini kabul ettirebilmesi tamamen kendi kişiliğinden kaynaklanıyordu. Menşeviklerin saflarına sığamadığı gerçeği, Menşeviklerin onu bir çeşit sosyal demokrat anarşist olarak damgalamasını getirdi ve Troçki'nin tüm hareketleri gözlerine battı. O sıralarda Bolşeviklerle olan tam uyumu şüphe götürmezdi. Troçki en çok Martovculara yakın olarak görülüyordu ve o da daima bu şekilde hareket etti.

Onun devasa kibri ve herhangi bir insanî nezaket göstermedeki veya insanlara

kulak kabartmadaki yetersizliği veya isteksizliği, Lenin'i çevreleyen o albeniden yoksunluğu, Troçki'yi belirli bir yalnızlığa mahkum etti. Kişisel birkaç arkadaşının bile (elbette politik çevreden bahsediyorum), onun yeminli düşmanlarına döndükleri hatırlanmalı; bunun bir örneği üsteğmen Semkovski [7] idi ve aynı şey kendisinin en gözde izleyicisi olan Skobeliev için de geçerliydi [8].

Troçki siyasî organları yönetmekte az yeteneğe sahip olsa da siyasî olayların devasa okyanusunda böylesi kişisel nitelikler oldukça önemsiz ve Troçki'nin olumlu becerileri asıl bu alanda kendini gösteriyordu.

Daha sonra Troçki'yle Kopenhag Kongresi'nde bir araya geldim [9]. Troçki geldiğinde, Vorwärts'da ("İleri") [10] ayırım yapmaksızın bütün Rus temsil heyetini aşğılayan bir makaleyi yayımlamayı uygun gördü; makalesinde onların bir dizi mülteçiden başka kimseyi temsil etmediklerini ileri sürüyordu. Bu hem Bolşevikleri hem de Menşevikleri kızdırdı. Troçki'ye katlanamayan Plekhanov bir çeşit mahkeme önünde onu suçlama fırsatını elde etti. Bu bana haksız göründü ve Troçki lehine güçlü bir konuşma yaptım ve (Ryazanov'un [11] da katkılarıyla) Plekhanov'un planının suya düşmesinde katkım oldu. Biraz bu nedenden biraz da belki de tesadüfen, Troçki ile kongre boyunca görüşmelerim sıklaştı. Birlikte vakit geçirdik ve çoğunlukla siyasî birçok konu hakkında konuştuk ve iyi ayrıldık.

Vorwärts'çılar olarak Kopenhag Kongresi'ni takiben Bologna'da ikinci parti okulumuzu yaptık ve Troçki'yi gazetecilik üzerine ve yanılmıyorsam Alman ve Avusturya Sosyal Demokratlarının parlamenter taktikleri ve Rusya'daki Sosyal Demokrat Partisi tarihi üzerine okumalarla ilgili dersler vermesi için davet ettik. Troçki teklifimizi kibarca kabul etti ve Bologna'da yaklaşık bir ay geçirdi. Şu bir gerçek ki, tüm bu süre boyunca siyasî çizgisini korudu ve öğrencilerimizi aşırı sol hattan çekip, kendinin sol olarak addettiği, arabulucu ve ılımlı bir yola oturtmaya çalıştı. Bütün çabası boşa olmasına rağmen öğrencilerimiz onun yüksek derecedeki etkileyici derslerinden oldukça hoşlandılar. Kaldığı bütün süre boyunca Troçki hiçbir zaman olmadığı kadar neşeliydi; keskin zekalıydı, bize karşı çok vefakârdı ve bırakabileceği en iyi izlenimi bıraktı. İkinci parti okulumuzdaki en önde gelen çalışanlardan biri oldu.

Troçki ile son görüşmelerim çok daha uzun ve samimi oldu. 1915'te Paris'teydik. *Nashe Slovo* ("Sözümüz") **[12]** isimli gazetenin yayın kuruluna katılmıştı ve tabii bu durum pek çok çekişmeye ve hoş olmayan olayların yaşanmasına yol açtı. Birisi onun bize katılmasından dehşete kapılmıştı, bu kadar güçlü bir kişiliğin gazetenin tamamını ele geçirebileceğinden çekiniyordu. Fakat olayın bu kısmı önemsizdi. Troçki'nin Martov'a karşı tavrı çok daha acil bir sorundu. Biz içten bir şekilde, yeni bir enternasyonalizm temelinde, partinin tüm cephesinin Lenin'den Martov'a kadar tamamen birleşmesini istiyorduk. Bu amaç uğruna etkili bir konuşma yaptım ve bir dereceye kadar şu sloganın dayanak noktası bu konuşmadır: "Kahrolsun Savunmacılar **[13]**, yaşasın bütün Enternasyonalistlerin birliği!" **[14]**. Troçki kendisini tamamen buna adadı. Bu uzun zamandır hayaliydi ve bütün geçmiş tavırlarını meşrulaştırır görünüyordu.

Bolşeviklerle uyuşmazlığımız yoktu, fakat Menşevikler ile ilişkiler kötü gidiyordu. Troçki elindeki bütün araçlarla, savunmacılarla bağını koparması için Martov'u ikna etmeye çalıştı. Yayın kurulunun toplantıları uzun tartışmalara döndü. Her seferinde Martov inanılmaz zekâsı, kurnaz tarzıyla savunmacılar ile yollarını ayırıp ayırmayacağı sorusuna kaçamak cevaplar verdi ve her seferinde Troçki ona müthiş bir öfkeyle saldırdı. Olaylar Troçki ile —Troçki'nin politik akıl olarak her zaman saygı duyduğu— Martov'u ve aynı zamanda biz sol enternasyonalistler ile Martov grubunu tamamen kopma noktasına getirdi.

O dönemde Troçki ile benim aramdaki siyasi ilişki iyice gelişti; sanırım o sıralar ilişkimizin en sıkı olduğu dönemdi: Diğer yayın kurulu üyelerine karşı onun düşüncelerini temsil ederken diğer editörlerin önerilerini de ona aktarmak bana düşmüştü. Mülteci öğrenci toplantılarında onunla ben sık sık aynı platformda konuşmalar yapıyorduk, birlikte Parti bildirgeleri yazdık; kısacası oldukça yakın bir ittifak içindeydik.

Troçki'yi her zaman büyük bir insan olarak gördüm. Bundan kim şüphe edebilir ki? Paris'te benim gözümde büyük bir devlet adamı olarak yükseldi ve sonraları daha da büyüdü gözümde. Bu, onu daha iyi tanımamdan mı, yoksa onun kendi yeteneklerini daha geniş bir ölçekte tamamıyla gösterebilmesinden veya devrim tecrübesinin ve sorunlarının onu gerçekten olgunlaştırmasından ve kanatlarını

daha genişletmesini sağlamasından ötürü mü, bilmiyorum.

1917 baharının ajitasyon işi bu anıların kapsamına uymuyor, fakat müthiş eylemliliği ve parıldayan başarısının etkisi altında ona yakın olan bazı insanlar onu Rus devriminin gerçek önderi olarak görmeye başladılar. Bundan dolayı mesela, Troçki'ye büyük saygı duyan, M.S. Uritski **[15]** bana ve sanırım Manuilski'ye **[16]**: “Şimdi büyük devrim geldiğine göre, ne kadar zeki olursa olsun Lenin, Troçki'nin dehası yanında sönük kalmaya başlıyor” demişti. Bu tahmin bana yanlış gelmişti. Troçki'nin yeteneklerini ve güçlü kişiliğini abarttığı için değil; o zamanlar Lenin'in siyasî dehasının nerelere ulaşabileceğini henüz görmediğimiz için. Fakat tabii o dönemde Rusya'ya gelişinin heybetli başarısının ardından ve Temmuz günlerinden önce Lenin geri planda kaldı; çok konuşmuyordu, çok yazmıyordu, ama Bolşevik kampın örgütsel sorunlarının yönetimine girişmişti. Bu sıralarda Troçki Petrograd toplantılarında gürlüyordu.

Troçki'nin en bariz yetenekleri hatiplik ve yazarlıktı. Troçki'yi muhtemelen çağımızın en iyi hatibi olarak görüyorum. Kendi zamanımda en müthiş parlamenterlerin ve sosyalist halk meclislerinin hepsini ve burjuva dünyasının birçok ünlü konuşmacısını dinledim. Jaurès **[17]** dışında (bir de Bebel **[18]** var, ama onu ancak yaşlı halinde dinleyebildim) bunların hiçbirini Troçki ile aynı sınıfa koyamam.

Etkileyici görünüşü, yakışıklı, coşkulu mimikleri, konuşmasının güçlü ritmi, yüksek ama asla yorucu olmayan sesi, cümlelerinin kuruluşundaki olağanüstü tutarlılık ve edebi yeteneği, tasvirlerinin zenginliği, haşlayan ironisi, dokunaklılığı, parlatılmış çelik kadar temiz keskin mantığı, -bunlar Troçki'nin bir konuşmacı olarak sahip olduğu erdemlerdir. Kısa ve özlü cümlelerle konuşabilir veya son derecede iyi hedeflenmiş birkaç sloganın ajitasyonuna girişebilir ya da daha önce yalnızca Jaurès'de duyduğum türden bütünlüklü muhteşem bir siyasi konuşma yapabilir. Troçki'yi iki buçuk-üç saat boyunca tamamen sessiz bir halde ayakta duran ve onun anıtsal politik incelemesini sanki büyülenmiş gibi dinleyen bir izleyici kitlesinin önünde konuşurken gördüm. Troçki'nin anlattıklarının çoğu zaten bildiğim şeylerdi, her politikacı doğal olarak aynı fikirleri yeni kalabalıklar önünde sık sık tekrarlamak zorundaydı, ama Troçki aynı düşünceyi her seferinde

farklı bir şekle büründürmeyi başardı. Troçki'nin devrim ve iç savaş sırasında büyük cumhuriyetimizin Savaş Bakanı olduğunda çok fazla konuşma yapıp yapmadığını bilmiyorum: Büyük ihtimalle örgütsel çalışması ve geniş cephenin bir ucundan diğer ucuna yorulmak bilmeyen yolculuğu ona hitabet için çok az zaman bırakmıştı, ama o zaman bile Troçki her şeye rağmen üstün bir politik ajitatördü. Makaleleri ve kitapları sanki dondurulmuş nutuklar gibiydi, hitabetinde edebi, edebiyatında hatipti.

Konuşmalarının büyüklü kalitesi yapıtlarında genellikle biraz kaybolmuş olsa dahi Troçki'nin neden seçkin bir politika yazarı olduğu bu nedenle açıktır.

Troçki'nin lider olarak içsel niteliklerine gelince, söylediğim gibi, acemiydi ve parti organizasyonunun küçük ölçekli çalışmaları için uygun değildi. Bu kusur, gelecekte göze çarpan bir şekilde belli olacaktı; çünkü her şeyden önce Lenin, Çernov **[19]** ve Martov gibi insanların yasadışı yeraltı çalışmaları, onların partilerinin Rusya'da, belki de daha sonra bütün dünyada hegemonya için mücadele etmelerini sağladı. Troçki kendi kişiliğinin çok kesin kısıtları tarafından engellendi.

Bir insan olarak Troçki çabuk sinirlenen ve buyurucu biriydi. Bununla birlikte, Bolşeviklerle birleşmesinden sonra, Troçki'nin gösterdiği —ve göstermeye devam ettiği— dokunaklı bir hoşgörü yalnızca Lenin'e karşı olan tutumunda görülebiliyordu. Gerçekten bütün büyük insanların alçakgönüllülüğü ile Lenin'in önceliğini kabul eder.

Bir diğer yandan, bir siyasi danışman olarak Troçki'nin yetenekleri retorik gücüne eşittir. Zaten başka türlü de olamaz çünkü bir hatip, ne kadar becerikli olursa olsun, konuşması düşünce tarafından aydınlatılmamışsa kısır bir virtüözden fazlası değildir ve tüm hitabı da çınlayan bir zil gibidir. Bir hatibin, aziz Pavlus gibi aşktan ilham alması o kadar da gerekli olmayabilir, ama düşünür olması temel önemdedir. Sadece büyük bir politikacı büyük bir hatip olabilir ve Troçki öncelikle bir politik hatip olduğu için konuşmaları da doğal olarak politik düşüncesinin ifadesidir.

Bana öyle geliyor ki, çoğu insan bunu garip bulsa bile Troçki Lenin'den karşılaştırılmaz bir şekilde daha ortodokstur. Troçki'nin siyasi kariyeri bir parça dolambaçlıdır: Ne Menşevik ne de Bolşevik'ti, ama deresini Bolşevik nehriyle birleştirmeden önce orta yolu aradı ve aslında Troçki her zaman devrimci Marksizmin kesin kuralları tarafından yönlendirildi. Lenin, siyasal düşünce alanında hem usta hem de yaratıcıdır ve sıklıkla, sonradan sonuçlara ulaşmada oldukça etkili olduğu kanıtlanmış olan bütünüyle yeni politik çizgiler ortaya koymuştur. Troçki, düşüncede bu denli bir cesurluk bakımından dikkate değer değildir: Devrimci Marksizm'i alır ve ondan belirli bir durum üzerinde uygulanabilir sonuçlar çıkarır. Liberalizme ve sahte sosyalizme karşı çıkmakta olabildiğince cesurdur, ancak yenilikçi değildir.

Aynı zamanda Lenin, kelimenin en derin anlamında çok daha fırsatçıdır. Bu, gene kulağa garip geliyor olabilir —bir zamanlar Menşeviklerle, o meşhur oportünistlerle ilişkilendirilen Troçki değil miydi? Fakat Menşeviklerin oportünizmi basitçe bir küçük burjuva partinin politik zayıflığıydı. Kastettiğim bu tip bir oportünizm değil; birini arada sırada taktiklerini değiştirmeye iten bir gerçeklik duygusuna, bir anda Lenin'in kılıcının her iki kenarını keskinleştirmesine, diğerinde onu kılıfına yerleştirmesine neden olan zamanın taleplerine karşı muazzam duyarlılığa atıfta bulunuyorum.

Troçki'de bu yetenek daha azdır; onun devrime doğru uzanan patikası düz bir yol izledi. Bu farklı özellikler, büyük Rus devriminin iki önderi arasındaki Brest-Litovsk Barışı üzerindeki ünlü çatışmaları sırasında kendini gösterdi **[20]**.

Troçki ile ilgili olarak hep onun hırslı biri olduğu söylenir. Bu, elbette, tamamen saçmadır. Troçki'nin Çernov'un bakanlık pozisyonunu kabul etmesi ile ilgili çok önemli bir açıklama yaptığını hatırlıyorum: “Ne denli aşağılık bir hırs: Bir kimsenin tarihteki rolünü, zamansız bir bakanlık görevi teklifi karşılığında terk etmesi.” Bence bütün Troçki bu cümlede yatıyor. Onun içinde bir damla bile gösterişlilik yoktur, herhangi bir unvana veya iktidarın tuzaklarına tamamen kayıtsızdır; bununla birlikte, tarihteki rolüne sınırsızca sahip çıkar ve bu anlamda hırslıdır. Bu noktada iktidara olan tutkusu ölçüsünde samimidir.

Lenin de asla hırslı değildir. Lenin'in geri adım atıp kendine baktığını, kendisi hakkında gelecek kuşakların ne diyeceklerini düşündüğünü sanmıyorum, o basitçe işini yapar. Bunu iktidarı kullanarak yapar, iktidarı tatlı bulduğundan değil, yaptıklarının doğruluğuna inandığı ve kimsenin davasına zarar vermesine katlanamadığı için. Hırslılığı, ilkelerinin doğruluğunun muazzam kesinliğinden ve belki de sorunlara rakibin açısından bakmamasından (bir politikacıda çok faydalı bir özellik) kaynaklanmaktadır. Lenin bir tartışmayı asla salt bir tartışma olarak görmez; onun için bir tartışma her zaman farklı sınıflar ya da farklı gruplar arasındaki bir çatışmadır, neredeyse insanlığın farklı türleri arasındaki bir çatışmaymış gibi. Onun için bir tartışma her zaman belirli koşullar altında bir kavgaya dönüşebilecek bir mücadeledir. Lenin her zaman mücadeleden kavgaya geçişi memnuniyetle karşılar.

Lenin'in aksine, Troçki hiç şüphesiz geri adım atıp kendini izlemeye eğilimlidir. Troçki tarihsel rolüne önem verir ve muhtemelen gerçek bir devrimci önderin halesiyle çevrili bir şekilde insan hafızasında derine inmek için hayatının en büyük fedakarlığı dahil her türlü kişisel fedakârlığı yapmaya hazırdır. Hırsları Lenin'inkilerle aynı özelliklere sahiptir. O, Lenin'deki neredeyse yanılmaz içgüdüden yoksundur, hata yapmaya daha eğilimlidir ve sıcak mizaçlı biri olarak zaman zaman tutkusu tarafından kör olmaya yatkındır. Lenin ise her zaman dengelidir ve her zaman kendinin kontrolündedir, dikkati öfke sonucu neredeyse hiç dağılmaz.

Bununla birlikte, Rus devriminin ikinci büyük önderinin, meslektaşından her konuda daha alt seviyede olduğunu düşünmek yanlış olur. Örneğin, Troçki'nin tartışmasız bir şekilde Lenin'i aştığı yönler vardır — daha parlak bir zekaya sahiptir, daha nettir, daha faaldir. Hiç kimse Halklar Komiserliği'ne başkanlık etmek ve dünya devrimini dahice dokunuşu ile yönlendirmeye Lenin kadar uyumlu donatılmamıştır, ama Troçki'nin bir yerden bir yere şimşek gibi hareket etmesi, o sarsıcı konuşmaları, nokta atışı gibi olan emirleri, zayıflayan bir ordunun bir orada bir burada durmak bilmeyen katalizörü olma rolü ile kendi omuzlarıyla üstlenmiş olduğu muazzam misyonu **[21]** olmaksızın, Lenin bu görevle asla baş edemezdi. Yeryüzünün üzerinde bu açıdan Troçki'nin yerini doldurabilecek başka bir insan yoktur.

Gerçekten büyük bir devrim meydana geldiğinde, büyük bir halk gerçek rollerini yerine getirecek aktörleri bulup çıkarır. Ve bizim devrimimizin yüceliğinin göstergelerinden biri, Komünist Parti'nin kendi saflarında yarattığı ya da diğer partilerden aldığı ve çağırıldığı siyasi görev ne olursa olsun yerine getirmekte başka hiç kimsenin kendisi kadar uygun olmayacağını gösterdiği üstün kişilikleri kendi organizmasına dahil etmiş olmasıdır.

Ve güçlü kişiliklerin en güçlülerinden ikisi, rolleriyle tamamen özdeşleşmiş olan Lenin ve Troçki'dir.

Dipnotlar:

1. Ocak olayları: Kanlı Pazar'a tekabül eder (9 Ocak 1905). Papaz Gapon'un başını çektiği barışçıl bir işçi eylemi Çar'a bir dilekçe vermek üzere Petersburg'a yürürken askerler tarafından kurşunlandı.

2. Parvus: Dr. Alexander L. Helphand, takma adıyla Parvus (1867-1924). Rus-Alman asıllı, hem parlak bir devrimci, hem işadamı. Parvus Rusya'nın savaş çabalarını bozmak için Alman hükümeti fonlarını Bolşeviklere yönlendiren bir arabulucuydu.

3. Naçalo ("Başlangıç") adındaki bu gazete Iskra'nın ("Kıvılcım") yerine geçerek, partinin gazetesi olarak yayımlanıyordu. 10 Kasım 1905'te, Petersburg'da yayım hayatına başladı. Troçki ve Parvus'un yanı sıra Dan ve Martov da gazeteye katkı sundu.

4. Stockholm Kongresi: Rusya Sosyal Demokrat Partisi'nin 4. Kongresi, Nisan 1906'da gerçekleşti. Birleşme kongresi olarak anıldı ve Bolşevikler ile

Menşevikleri birbirlerine yakınlaştırdı. Ayrıca bu kongrede 'Bund' (aşağı bakın) tekrar partiye kabul edildi.

5. Yarı Kadet akımlar: 'Kadet', Anayasal Demokratlar sözcük öbeğinin Rusça'daki baş harflerinin kısaltmasıdır. 1905'te kurulmuş sol liberal bir partiydi. 1906'daki ilk Duma'da çoğunluğu oluşturdu, sonraki Dumalarda baş muhalefet oldu. Parti, özellikle de önderi Milyukov Geçici Hükümet'te önemli rol oynadı. Ekim-Kasım 1917 arasında Bolşevikler tarafından iktidarın zaptı esnasında yasadışı ilan edildiler.

6. Likidatörler (Tasfiyeciler): 1905'ten sonra Parti'nin yasadışı faaliyetini kesmesi ve işçi örgütlenmesini sendikalar ve kooperatiflerle sınırlaması gerektiğini savunan sağ kanat Menşeviklere Lenin'in taktığı aşağılayıcı tanımlama.

7. Semkovski: Semyon Yulieviç Bronstein, diğer adı ile Semkovski (1882-?). Gazeteci, 1920'ye dek Menşevik, sonra Bolşevik partiye katıldı.

8. Skobeliev: Matvey Ivanovich Skobeliev (1885-1939). 1903'te Sosyal Demokrat Parti'ye katıldı. Bakü'de ajitatörlük yaptı. 1912'de 4. Duma'ya Menşevik milletvekili olarak girdi. Geçici Hükümet'te Çalışma Bakanı. 1920'de iltica etti, 1922'de SSBC'ye döndü. 30'lardaki temizlikte tasfiye edildi.

9. Kopenhag Kongresi: İkinci Enternasyonal Kongresi, 1910.

10. Vorwärts: ("İleri") Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) merkezî yayın organı.

11. Riyazanov: David Borisoviç Goldendach, diğer adı ile Riyazanov (1870-1938). Erken dönem, hizipler dışı bir Sosyal Demokrat. Savaş konusunda enternasyonalist. Bolşevik ve Menşevik fraksiyonların dışında duran Troçki'nin

'Bölgelerarası' grubuna katıldı (aşağı bakın). 1917'de Bolşevik Parti üyesi oldu. Daha sonra Marks-Engels-Lenin Enstitüsü'nü yönetti. 1931'de partiden ihraç edildi, ardından Stalin tarafından sürgüne gönderildi.

12. Nashe Slovo ("Sözümüz"): Hizipsiz fakat yine de çoğunlukla Menşevik ağırlıklı Rus sosyal demokrat gazete. 1914'te Paris'te kuruldu. 1917'ye dek farklı isimlerde yayımlandı.

13. Savunmacılar: Plekhanov tarafından yönetilen, Almanya'ya karşı Rusya'nın savaşı konusunda yurtsever tutum almış büyük bir Menşevik grubu. Görüşlerine göre emperyalist Almanya'nın savaşı kazanması Rusya dahil bütün Avrupa sosyalizminin yok olması demektir.

14. Enternasyonalistler: Avrupa çapında azınlıkta kalan ve işçi sınıfını kapitalistler arası savaşı desteklememek konusunda uyarıcı bir sosyalist grup.

15. Moisei Solomonovich Uritski (1873-1918). Aşağı bakın.

16. Dmitri Zakharevich Manuilski (1883-1959). 1903'te sosyal demokrat oldu. Lunaçarski ile birlikte Vperyod ("İleri") ve 'Bölgelerarası' gruplarına dahil oldu. 1917'de Bolşeviklere katıldı. 1920'den itibaren Ukrayna Komünist Partisi Merkez Komite üyesi. BM'nin Ukrayna temsilcisi ve Ukrayna Dışişleri Bakanı (1944-52).

17. Jaurès: Jean Auguste Jaurès (1899-1914). Toulouse Üniversitesi'nde felsefe profesörü. Fransız Sosyalist Parti Lideri. L'Humanité'nin kurucusu ve ilk editörü. Antimilitarist görüşleri nedeniyle Birinci Dünya Savaşı arifesinde katledildi.

18. August Bebel (1830-1913). Erken dönem Alman sosyalisti. SPD'nin başkanı. İkinci Enternasyonal'in öne çıkanlarından.

19. Viktor Mikhailovich Çernov (1873-1952). Radikal düşünür ve 1902'de kurulan Sosyal Devrimci Parti'nin (SR) lideri. Geçici Hükümet'te Tarım Bakanı. Sol sosyal devrimcilerin 1917'de Bolşeviklerin iktidarı almasını desteklemesi üzerine, Çernov sağ SR'si Kurucu Meclis'te çoğunluğu aldı. İç Savaş sırasında Rusya'dan kaçtı, New York'ta öldü.

20. Brest-Litovsk Barışı üzerine çarpışma: Lenin, 1918'de Rus ordusunun tümünden çöküşünün ve Petrograd'ın Almanlar tarafından işgalinin yaratacağı sonuçlarının farkındaydı ve bunun için her halükârda barış istedi. Troçki Brest-Litovsk'taki baş Bolşevik müzakereci olarak anlaşmayı imzalamayı reddetti ve bir çeşit 'ne savaş ne barış' durumu ilan etti. Bu Rusya tarafından ilan edilmiş ve Rus birliklerinin çekilmesiyle sağlanmış tek taraflı bir ateşkes gibiydi. Merkez Komite'deki ateşli tartışmalardan sonra Lenin kazandı ve Sokolnikov ve Çiçerin Rusya adına ağır hükümleri olan anlaşmayı imzaladılar.

21. Devasa görev: 1918-1922 sırasında Troçki'nin Savaş Komiseri olarak atanmasına ve Kızıl Ordu'yu ete kemiğe büründürüp, kendi içinde birleşen İtilaf Devletleri'ni ve Beyaz Rus güçlerini yenmesine gönderme.